

KAVRAMSAL AÇIDAN EBEVEYN TUTUMLARI
PARENTAL ATTITUDES FROM A CONCEPTUAL PERSPECTIVE

Nevzat KIROĞLAN

MEB, barkinberay@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-9787-8387>

Ergün BEKMEZ

MEB, erb004erb004@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0006-2499-6174>

Yalçın KARA

MEB, buranbaykonur@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0000-3400-6417>

Süleyman ÇAN

MEB, sanem2018lale2014@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0000-5084-8630>

İbrahim DEMİR

MEB, ibrahim_demir36@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-2220-7319>

Ayşegül UZUNGELİŞ BIÇAKCI

MEB, ayseguldevrim2017@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-5727-7487>

ÖZET

Yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının kavramsal olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ilgili konuyla ilişkili alanyazın taranmıştır. Alanyazındaki bilgilerden yola çıkılarak araştırma ebeveyn tutumlarına karşı kavramsal bakış, ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması, çeşitli ebeveyn tutumları, ebeveynlerin çocukları ile ilgili sorunları çözmeye kullandıkları teknikler ve ebeveyn tutumları ile ilgili çeşitli araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Çocukların olumlu bir kişilik geliştirmesinde ve toplumun mutlu bir parçası olmalarında anne babalarının tutumları önemli bir rol oynamaktadır. Anne ve babalarının çocuklarına gösterdiği olumsuz tutumlar çocuklarda bazen telafi edilmesi zor olan davranışlara yol açmaktadır. Çocukların geliştirdiği bu olumsuz kişilik özellikleri doğal olarak birer yetişkin olduklarında devam etmektedir. Bunun sonucunda ise kendisiyle barışık olmayan, olumsuz bir ruh haline sahip, içinde yaşadığı topluma uyum yapamayan, iş ve özel yaşamında başarısız bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmaması için en büyük sorumluluk anne ve babalara düşmektedir. Çünkü anne ve babalık sadece çocuğun beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak değildir. Anne ve babalar çocuklarının duygusal yönden de desteklemeli; kendi deneyimlerini ve tecrübelerini kullanarak çocuklarına uygun bir rol model olmaya çalışmalıdırlar.

Anne ve babalar çocuklarının olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaları için öncelikle çocuklarının gelişim dönemlerine ait özellikleri bilmeli ve çocuklarıyla empati kurmalıdır. Çocuklarının üstünde katı bir otorite kurup cezalar verip yargılamaktansa çocuklarına yönelik demokratik bir tutum sergilemeli, yargılamak yerine sorunların kökenine inerek çocuklarıyla birlikte çözmeye çalışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, Tutum, Ebeveyn Tutumları

ABSTRACT

The aim of the research was to examine parental attitudes conceptually. For this purpose, literature related to the relevant subject was scanned. Based on the information in the literature, the research includes a conceptual view of parental attitudes, classification of parental attitudes, various parental attitudes, techniques used by parents to solve problems related to their children, and various research results regarding parental attitudes.

The attitudes of their parents play an important role in helping children develop a positive personality and become a happy part of society. The negative attitudes shown by parents to their children sometimes lead to behaviors that are difficult to compensate for. These negative personality traits developed by children naturally continue when they become adults. As a result, the number of individuals who are not at peace with themselves, have a negative mood, cannot adapt to the society they live in, and are unsuccessful in their business and private lives is increasing day by day. The greatest responsibility to prevent such an outcome from occurring falls on parents. Because parenting is not just about meeting the child's basic needs such as nutrition and clothing. Mothers and fathers should also support their children emotionally; They should try to be a suitable role model for their children by using their own experiences and experience.

In order for their children to have positive personality traits, parents should first know the characteristics of their children's developmental periods and empathize with their children. Instead of establishing a strict authority over their children and giving punishments and judging them, they should display a democratic attitude towards their children, and instead of judging, they should get to the root of the problems and try to solve them together with their children.

Key Words: Parent, Attitude, Parental Attitudes

1. GİRİŞ

Bir çocuğun günümüzde kendine güvenen, toplumla barışık, kendi ayakları üzerinde durabilen bir birey olarak yetişmesi istenmektedir. Günümüzde bireylerin eğitiminin başladığı yer ise ailedir. Bir çocuğun kişilik gelişiminin erken yaşlarda tamamlandığı kuşku götürmez bir gerçektir. Bu yüzden ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkileri yadsınamaz. Bir çocuğun kişiliğinin olumlu ya da olumsuz bir şekilde gelişmesinde anne baba tutumu çok önemlidir. Bu yüzden bu alanyazın taramasında tutum kavramından yola çıkarak farklı ebeveyn tutumları ve bu tutumların çocukların kişilik gelişimleri üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili sorunlarını çözmeleri için birkaç tane öneri sunulmuştur.

Bir insan günlük hayatında cevaplaması gereken birçok soruyla karşı karşıya gelir. Örneğin; A markalı otomobili satın almak mı daha iyi, B markalı otomobili satın almak mı daha iyi? Çocukları yetiştirirken otoriter olunmalı mı, olunmamalı mı? TEOG sınavının kaldırılması öğrencilerin yararına mı oldu? Günlük yaşantımızdaki bu örneklerdeki gibi sorulara bireyin verdiği cevaplar bireyin o olay veya olguya yönelik tutumunu yansıtır. Bütün bireyler büyük olasılıkla her konuda bir tutuma sahip olabilir. Olgu ve olaylara geliştirdiğimiz tutumlarımızdan bazıları yeni yaşantılar yoluyla değiştirilecek kadar esnek olabilirken bazıları ise daha az değişecek özelliktedir (Eroğlu, 2013).

Tutumlar bireyseldirler ve insanların davranışlarında önemli bir etkiye sahiptirler. Tutum kavramına bu özellikleri yönünden bakıldığında sosyal psikoloji kavramları arasında yer aldığı görülmektedir. Sosyal psikoloji alanına bakıldığında üzerinde anlaşmaya varılmış

bir tutum kavramının olmadığı görülmektedir (Tanhan ve Şentürk, 2011). Alan yazındaki tutum kavramlarından bazıları şu şekilde sıralanabilir:

1. Tutumlar, kişinin sosyal çevresinde ve yaşamında davranışını etkileyen belirli durum ve durumlar karşısında geliştirdiği ve anladığı zihinsel organizasyonun (hazır olma durumu) bir parçasıdır (Eroğlu, 2013).
2. Tutum, kişi ya da grupların belli olay ya da olguya ilişkin olarak belli bir tavır alma eğilimidir (Eroğlu, 2013).
3. Tutum, bireyin herhangi bir psikolojik obje ile alakalı düşünce, duygu ve davranışlarını istikrarlı olarak belirleme eğilimidir (Smith, 1968; Arslan, 2009).

Tutumlar doğrudan gözlenemezler ancak gözlenebilen ve incelenebilen davranışların ortaya çıkmasında etkisi olan eğilimlerdir. Bu yüzden tutum kavramını tam olarak açıklayabilmek için tutumu oluşturan bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenlerin açıklanması gerekir (Eroğlu, 2013).

Bir tutumun bilişsel bileşeni bireyin psikolojik obje ile ilgili bilgileri ve inançlarından oluşur (Sezen, 2005; Krech ve Crutafild, 1999; Arslan, 2009). Örneğin Ali Bey çocuğunun bir basketbol takımına girdiğinde yorulacağına ve derslerini ihmal edeceği sonucuna yol açabileceğini düşünebilir. Bir tutumun duygusal bileşeni, bireyin psikolojik objeye olan duygusal tepkilerinden oluşur (Eroğlu, 2013). Örneğin Ali Bey çocuğunun bir basketbol takımına girdiğini düşündüğü zaman üzülebilir veya sinirlenebilir.

Bir tutumun davranış bileşeni, psikolojik objeye yönelik olan her türlü davranış eğilimini kapsar (Uysal, 1996; akt Arslan, 2009). Tutumun bizzat kendisi gözlenemez. Ancak bireyin gözlenebilen davranışlarını değerlendirerek o kişinin tutumu hakkında bir kanaate varılabilir. Örneğin, Ali Bey çocuğunun bir basketbol takımına girmesine izin vermeyebilir veya çocuğuna basketbol takımında oynamaması için nasihat edebilir.

Bireylerin inanç ve tutumlarının bazılarının içinde yaşadıkları kültürleriyle özdeşleştikleri sosyal çevre tarafından kazandırıldığı söylenebilir (Eroğlu, 2013). Bu sosyal çevrenin merkezinde de insanın kişilik özelliklerini kazandığı ailenin geldiği söylenebilir. Ailenin bireyin yaşantısı üzerindeki etkisi hayatı boyunca devam eder. Bireyin kendisinde var olan potansiyeli ortama çıkarmasında etkili olan faktörlerin başında ebeveynler ve aile ortamının geldiği söylenebilir (Upshur, 1991; Afat, 2013). Anne-babanın çocuklarıyla kurdukları sıcak, sevecen ve saygı temeline dayalı ilişkiler çocukların psikososyal, zihinsel, dilsel, cinsel ve bedensel gelişimlerini olumlu yönde etkilerken; huzursuz, çekişmeli kavgalı bir ailede çocuğun tüm gelişimi olumsuz etkilenebilir (Senemoğlu, 2003; Afat, 2013).

Ebeveyn Tutumlarına Kavramsal Bakış

Alanyazın incelendiğinde çocuk gelişimi kuramcılarının ebeveynlerinin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuk gelişimi üzerinde önemli etkilerinin olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Sigmund Freud psikoseksüel gelişim kuramı adıyla bir kişilik gelişim kuramı tasarlamıştır. Freud' a göre çocuğun ilk yıllarındaki yaşantıları çocuğun kişilik gelişimi bakımından çok önemlidir.” Psikoseksüel gelişim kuramına göre çocuğun her gelişim döneminde temel ihtiyaçları bulunmaktadır. Çocuğun bu temel ihtiyaçları karşılanmadığı zaman o döneme aşırı bağımlılık meydana gelmekte ve sonraki aşamalarda da meydana gelecek kişilik gelişimini etkilemektedir (Senemoğlu, 2002).

Freud'a göre ihtiyaçları erken dönemde karşılanmayan kişiler, yaşlılık döneminde bu ihtiyaçlarla ilgili anormal davranış kalıpları gösterirler. Çocukların ebeveynleri ve öğretmenleriyle olan etkileşimlerinin kalitesi onların ihtiyaçlarını karşılamalarına ve gelişim

yıllarını sağlıklı bir şekilde geçirmelerine yardımcı olur. Örneğin, Freud'un fallik dönem adını verdiği gelişim sürecinde çocuklara sınırlı, hoşgörüsüz ve cezalandırma yoluyla tuvalet alışkanlığı kazandırmaya çalışan ebeveynler çocukların aşırı düzenlilik ve dağınıklık gibi davranış bozuklukları geliştirmelerine neden olurlar (Senemoğlu, 2002).

Ebeveyn tutumlarına değinen Watson, çocuklarını cesaretlendiren ebeveynlerin çocuklarında saldırganlık ve saldırganlığın, özellikle saldırganlığın görülebileceğini ifade etmektedir. Bunun yerine çocuklarıyla demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının daha aktif ve kendini ifade edebilen insanlar olduğuna vurgu yapmıştır (İkizoğlu, 1993; akt. Güler, 2017). Abraham Maslow'un geliştirdiği kişilik kuramına göre insanın hayatta bazı fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların ise bir öncelik sırası vardır. Birey bir ihtiyacını giderdikten sonra bir üst düzeydeki ihtiyacını doyumaya yönelir. Maslow bu ihtiyaçları basamaklara ayrılmış bir piramitte göstermiştir. Piramidin alt basamaklarında fizyolojik ihtiyaçlar üst basamaklarında ise psikolojik ihtiyaçlar bulunur (Gülcan, 2016).

Maslow'un piramidinin üçüncü basamağında sevgi ve ait olma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sosyal bir ihtiyaçtır. Her insan dostlarının olmasını, ailesiyle ve içinde yaşadığı toplumdaki insanlar tarafından sevilme ister. Bireyin bu ihtiyacı karşılanmazsa kendisini yalnız ve terk edilmiş hisseder. Maslow'un teorisine bu yönden bakıldığı zaman ebeveynlerin çocuklarına gösterecekleri sevgi, yakınlık çocuğun sosyal gelişimi açısından çok önemlidir (Keklik, 2010; Gülcan, 2016).

Eric Erikson' da geliştirdiği psikososyal gelişim kuramında insanın gelişim dönemlerini 8'e ayırmıştır. Erikson bu gelişim dönemlerinin her birinde bireyin atlatması gereken bir kriz, çatışma olduğunu vurgulamaktadır. Erikson'a göre bu kriz dönemleri başarılı olarak atlatılmazsa birey içinde bulunduğu döneme takılı kalır ve sağlıklı bir kişilik geliştiremez. Örneğin, bebeklik çağı olan krizi olan güvensizlik ve ergenlik krizi olan kimlik karmaşasının aşılammısı yetişkinlik döneminde de devam etmektedir (Senemoğlu, 2002).

Senemoğlu, 2002'nin Erikson'un çocukluk dönemindeki gelişim evrelerini inceleyen çalışmasında ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerindeki etkileri sırasıyla şu şekilde açıklanmaktadır:

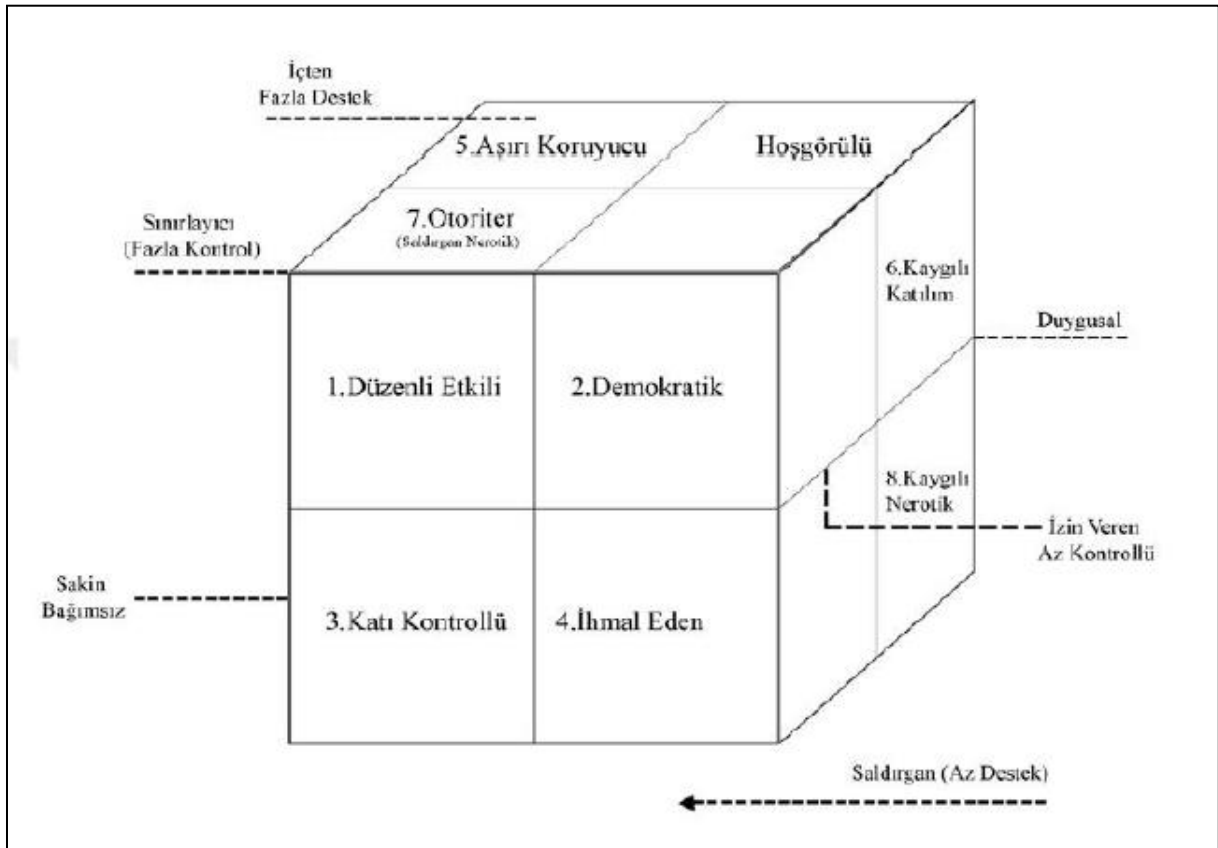
- 1 yaş altı aralığında görülen güvene karşı güvensizlik evresinde annenin veya onun yerine geçen yetişkinin çocuğun ihtiyaçlarını gidermesi, çocuğu sevmesi çocuğun güven duygusunu kazanmasını sağlayacaktır.
- (1-3) yaş aralığında görülen bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik döneminde anne-babanın çocuğu kontrol altında tutmaya çalışması ve bağımsızlığını teşvik etmemesi çocukta utanma duygularının gelişmesine yol açacaktır.
- (3-6) yaş aralığında görülen girişkenliğe karşı suçluluk duyma evresinde girişkenlik duygusunun artmasıyla birlikte hareketlenen çocuklar cezalandırıldığında bu tip çocuklar suçluluk duygusuna kapılabilir.
- (6-12) yaş aralığında görülen başarıya karşı aşağılık duygusu döneminde başarılı olma çabaları desteklenen çocukların davranışları gelişir bunun aksine sürekli eşleştirilen ve beğenilmeyen çocuklar kendilerinin değersiz olduğunu düşünerek aşağılık duygusu geliştirirler.
- (12-18) yaş aralığında görülen kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası döneminde ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin saygı ve sevgiye dayanan bir ilişki kurdukları çocuklar olumlu bir kimlik geliştirmektedirler.

Ebeveyn Tutumları ve Sınıflandırılması

Çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlar toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Her ailenin kendine göre çocuk yetiştirme biçiminin farklı olduğu söylenebilir. Ebeveynler çocuklarından farklı olabileceği gibi ebeveynler de çocuklarından farklı olabilir (Kulasızoğlu, 2000). Rohner (1998) ebeveyn tutumlarına yönelik yaptığı araştırmalarda iki tür boyutun belirgin olduğunu ileri sürmüştür. Rohner' e göre bu boyutlardan biri "duygusal ilişki boyutu" diğeri ise "denetim boyutu" dur. Her iki boyutun merkezinde de çocuk bulunur. Duygusal ilişki boyutunda ebeveynin çocuğuna yönelik tutumu kabul etme ve reddetme arasında değişir. Denetim boyutunda ise ebeveynin çocuğuna yönelik tutumu kısıtlayıcı ve hoşgörülü olma arasında değişir (Karasan, 2015).

Alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının farklı şekilde ve farklı adlar altında sınıflandırıldığı gözlemlenmektedir. Ancak yapılan sınıflandırmalar dikkatlice incelendiğinde yapılan sınıflandırmaların birbirine benzer olduğu söylenebilir. Yörükoğlu(1978) disiplin açısından ebeveyn tutumlarını "sıkı tutum", "gevşek tutum" ve "tutarsız tutum" olarak üzere üçe ayırmaktadır. Kuzgun (1973), Abacı (1986), Güneysu (1986) ve Erkan(1993) anne baba tutumlarını çocukların ve gençlerin kişilik üzerindeki etkisini araştırırken genellikle "demokratik", "otoriter" ve "ilgisiz" tutumlar olmak üzere üç ana başlıkta toplamışlardır"(Akbağ, 1994; akt. Yıldız, 2004).

Becker (1994) yılında yapmış olduğu araştırmada ebeveyn tutumlarını bir küp üzerinde göstermeye çalışmıştır. Becker yaptığı bu çalışmada ebeveynlerinin çocuklarına yönelik tutumlarının çocukların psikososyal gelişimini etkilediğini savunmuştur. Becker' in ebeveyn tutumlarını açıklamak için kullandığı anne- baba davranış küpü ise şu şekildedir (Tekin, 2016):

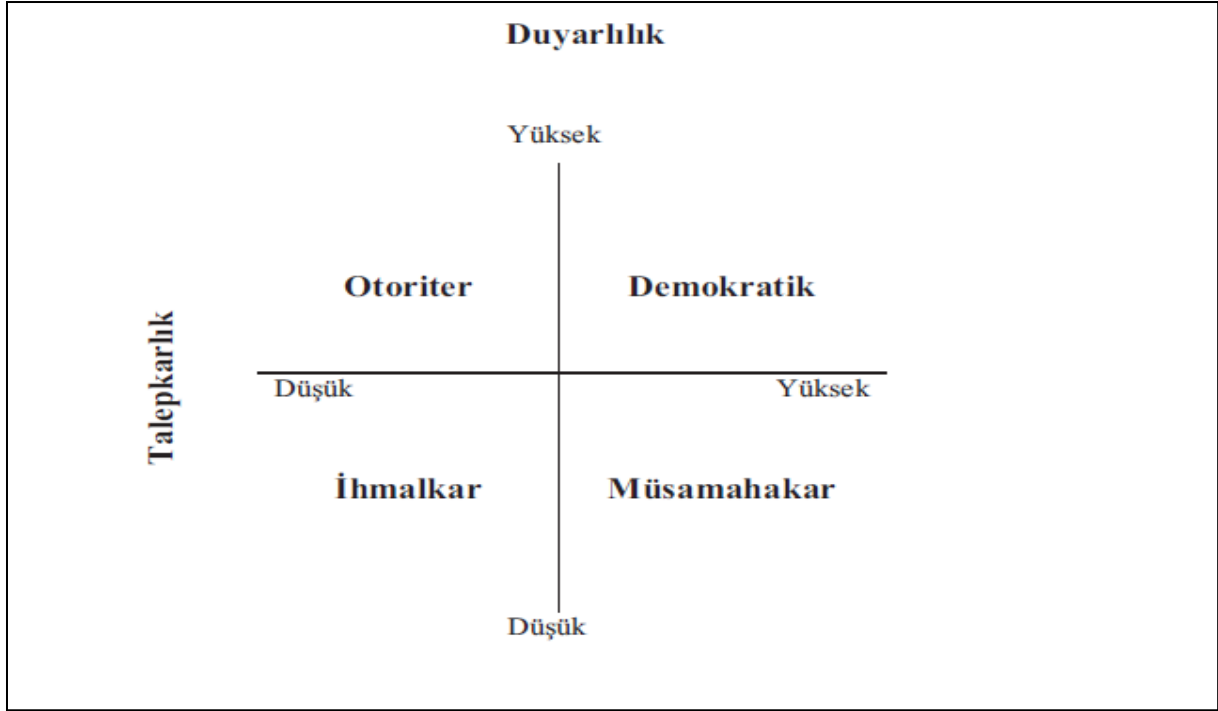
Şekil 1. Çocuk Yetiştirme Biçimleri Küpü

Becker (1964) küpteki anne baba tutumlarını ve çocuklar üzerindeki etkilerini sırasıyla şu şekilde açıklamaktadır (Tekin, 2016):

1. Etkili düzenli ebeveynler; sınırlayıcıdır ancak aşırı düzeyde destekleyici ve sorumluluk sahibidirler.
2. Demokratik ebeveynler; az kontrol eden, hoşgörülü ve sakinler. Kuralları çocukları ile birlikte belirlemeye eğilimlidirler.
3. Katı kontrollü ebeveynler; aşırı bir biçimde sınırlayıcı, az destek veren ve kontrolcüdürler. Çocuklarını cezalandırırlar. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar kendilerinden daha üst düzey kişiler tarafından reddedilmekten korkarlar.
4. İhmalkâr ebeveynler; çocuklarına kural koymazlar. Çocuklarına yönelik ihmalkâr veya saldırgan davranışlar gösterebilirler.
5. Aşırı koruyucu ebeveynler; çocuklarına kural koyarlar ancak çocuklarını destekleyen bir tutuma sahiptirler.
6. Hoşgörülü ebeveynler; çocuk merkezlidirler ve çocuklarını şımartma eğilimindedirler. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar kurallara uymayan ve talepkar davranışlar gösterebilirler.
7. Otoriter, saldırgan, nörotik ebeveynler; kurallarına uyulması için çocuklarını fiziksel veya sözel olarak cezalandırabilirler. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar saldırgan davranışlar gösterebilirler.
8. Kaygılı, nörotik ebeveynler; çocuklarını fazla kontrol etmeye çalışmasalar da çocuklarda huzursuzluk yaratacak tutumlar sergileyebilirler.

Diana Baumrind ise 1966, 1967 ve 1971 yıllarında yaptığı çalışmalarda ebeveynlerin ve çocukların sosyalleşme sistemlerini sınıflandırarak ebeveyn tutumlarına yönelik kuramsal bir bakış açısı oluşturmaya çalışmıştır.. Baumrind' e göre ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının dört boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar kontrol, açıklık, olgunluk ve bakım/destektir. Baumrind ebeveynlerin bu boyutlarındaki seviyelerine göre üç farklı ebeveynlik tutumu belirlemiştir. Bu boyutlara göre bir ebeveyn kontrol, açıklık, olgunluk ve bakım/destek boyutunda yüksek düzeye sahipse bu ebeveyn demokratiktir. Ebeveynin kontrol ve olgunluk seviyesi yüksek, açıklık ve bakım boyutundaki seviyesi düşük ise bu ebeveyn otoriterdir. En son olarak ise bir ebeveynin açıklık ve bakım boyutlarındaki seviyesi yüksek, kontrol ve olgunluk seviyesi düşük ise bu ebeveynler izin verici ebeveynlerdir (Baumrind ve Black, 1967; akt. Yenihayat, 2011).

Maccoby ve Martin (1983) yılında yaptıkları çalışmada Baumrind'in ebeveyn tutumlarındaki boyutlardan farklı olarak iki farklı boyutun olduğunu öne sürmüşlerdir. Araştırmacılar bu boyutları talepkarlık ve duyarlılık adlarını vermişlerdir. Araştırmacılar talepkarlık boyutunu ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirme çabası olarak tanımlarken, duyarlılık boyutunu ise çocuğun bireyselliğinin kabul edilmesi olarak tanımlamışlardır. Araştırmacılar ebeveynlerin duyarlılık e talepkarlık boyutlarındaki seviyelerine göre otoriter, demokratik, ihmalkâr ve hoşgörülü olmak üzere farklı ebeveyn tutumu olduğunu öne sürmüşlerdi (Macoby ve Martin, 1983; akt. Yenihayat, 2011).

Şekil 2. Macoby ve Martin (1983) Ebeveyn Stilleri Kategorileri

Macoby ve Martin (1983)'ün yaptığı sınıflandırmaya göre demokratik ebeveynlerin duyarlılık ve talepçilik boyutlarındaki seviyeleri yüksek; otoriter ebeveynler ise talepçilik ve duyarlılık boyutlarında yüksek seviyeye sahip iken, duyarlılık boyutunda düşük seviyelere sahiptirler. Hoşgörülü ebeveynlere bakıldığında talepçilik boyutundaki düzeyleri düşük, duyarlılık boyutundaki düzeyleri ise yüksektir. İhmalkâr ebeveynlerin ise talepçilik ve duyarlılık boyutlarındaki düzeyleri düşüktür (Macoby ve Martin, 1983; akt. Yenihayat, 2011). Bu çalışmada Macoby ve Martin(1983)'ün yaptığı sınıflandırma kullanılacaktır. Bu ebeveyn tutumları ise şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Demokratik Ebeveyn Tutumu

Bu şekilde bir tutuma sahip olan ebeveynler çocuklarını eşsiz bireyler olarak kabul eder ve değer verirler. Kişisel gelişimini bağımsız bir şekilde sürdürmelerini teşvik eder. Çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak davranır. Çocuğun biricik ve eşsiz olduğunu bilir. Bu nedenle kendini gerçekleştirmesine olanak tanır. Koşulsuz sevgi gösterir. Ailede katı kurallar yoktur, esneklik mevcuttur. Başarısızlık cezalandırmaz bunun yerine herhangi bir başarı durumu varsa ödüllendirilir. Fiziksel ceza yoktur (Yıldız, 2004). Baldevin ve diğerlerine göre demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailelerde büyüyen çocuklar ebeveynleri tarafından deneme yanılma yoluyla öğrenmeye yönlendirilmektedirler. Bu ailelerde büyüyen çocuklarda yaratıcılık, özgünlük, planlılık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ancak bu çocuklarda saldırganlık ve kurallara uymama gibi davranışlar gözlenebilmektedir (Mednuss ve Johnson, 1962; akt. Afat, 2013).

Otoriter Ebeveyn Tutumu

Bu tutuma sahip ebeveyne göre itaat esastır. Hâkimiyet anne babadadır. Ailede iletişim tek yönlüdür. Fiziksel cezaya başvurulur. Duygu ve düşünceler bastırılır. Çocuklarda korku ve kızgınlık duyguları egemendir. Ebeveyn duygusal açıdan katıdır ve esnek düşünmemektedir. Böyle ailelerde yetişen çocuklar korkan, boyun eğen, otoriteden çekinen, kendinden istenilenden fazlasını yerine getiren, otorite kalktığında isyankâr, güçsüzler karşısında saldırgan kişiler olabilirler (Yıldız, 2004). Otoriter ebeveyn tutuma sahip ailelerin çocuklarında otoriteye karşı direnç gösterme, agresiflik, depresyon düşük düzeyde benlik saygısı ve kararsızlık gibi duygusal ve davranışsal sorunlar görülebilir (Dwairy, 2004; akt. Afat, 2013).

İhmalkâr Ebeveyn Tutumu

Kontrol yok. Çocuğa sevgi, ilgi ve ilişki gösterilir. Çocuklarının ihtiyaçlarını umursamıyorlar. Düşüncede, kabulde, uygulama ve yönetim uygulamalarında her şey sınırlıdır. Çocukta tembellik görülebilir (Yıldız, 2014). İhmalkâr ebeveynlerin çocuklarına yönelik duyarlılık seviyeleri düşüktür. Bu tür ebeveynler çocuklarına yönelik sorumluluklarını ihmal ederler. Çocuklarına yönelik bağlılık göstermezler. İhmalkâr ebeveynler çocuklarının beslenme, giyinme gibi ihtiyaçlarını karşılarlar ancak çocuklarına yönelik duygusal yakınlık göstermezler. Çocuklarına yönelik destekten yoksun ve soğuk bir tavır sergilerler (Macoby ve Martin, 1983; akt. Yenihiyat, 2011).

Hoşgörülü Ebeveyn Tutumu

Hoşgörülü ebeveynler çocuklarına yönelik talepkarlık seviyesi düşük, duyarlılık seviyesi yüksek bir tutum sergilerler. Bu tür ebeveynler çocuklarını kabullenici ve destekleyici bir tavır içerisinde, çocuklarının davranışlarını cezalandırmazlar. Çocuklarının davranışlarını biçimlendirmeye veya değiştirmeye yönelik bir eylemleri yoktur. Hoşgörülü ebeveynler çocuklarının kendi kararlarını almasına izin verirler (Baumrind, 1966, 1971; Maccoby ve Martin, 1983; Yenihiyat, 2011).

Ebeveynlerin Çocuklarıyla İlgili Sorunları Çözmede Kullanabilecekleri Teknikler

Alşan (2015) yaptığı çalışmada ebeveynlere çocuklarıyla ilgili sorunları çözebilecek bazı çözüm önerileri sunmaktadır. Alşan'ın ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili sorunları çözmede kullanabilecekleri teknikler sırasıyla şu şekildedir:

1. Ebeveynler duygularını ve düşüncelerini çocuklarına olduğu gibi, abartısız bir şekilde iletmelidir.
2. Ebeveynlerin çocuklarıyla sorun yaşadıklarında şimdiki yaşadıkları sorun ele alınmalı, geçmişte çocuklarıyla yaşadıkları sorunlar şimdiki sorun veya sorunlara dâhil edilmemelidir.
3. Ebeveynler çocuklarıyla sorun yaşadıkları zaman yargılayıcı davranışlar sergilememelidir.
4. Ebeveynler çocuklarıyla yaşadıkları sorunları ayrıntılı olarak ele almalı öğüt verme yoluna gitmemelidir.
5. Ebeveynler çocuklarıyla yaşadıkları sorunlarda konunun özünü konuşmalı konuyla alakasız ayrıntılara girilmemelidir.

6. Ebebevyenler çocuklarıyla ilgili sorunları çözerken onları etkin bir şekilde dinlemeli ve göz teması kurmaya özen göstermelidir.

Ebeveyn Tutumu İle Çeşitli Araştırma Sonuçları

Sezer, 2010 yaptığı nicel çalışmada ergenlerin kendilik algıları ile anne baba tutumları bazı faktörlerle ilişkisini belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda düşük düzeyde demokratik, orta veya yüksek düzeyde anne baba tutumları ile kendilik değeri arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Araştırmaya göre orta veya yüksek düzeyde anne baba tutumları olan ergenlerde kendilik algıları daha düşük çıkmıştır.

Eldeklioğlu, 1995 yılında yaptığı nicel çalışmada üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarıyla karar stratejileri arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda demokratik anne baba tutumuyla mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında ise olumsuz ilişki bulunmuştur.

Altıntaş ve Öztapak, 2016 yılında yaptıkları nicel çalışmada ortaokul öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda problemleri internet kullanımı ile demokratik ebeveyn tutumu arasında düşük düzeyli negatif yönlü ilişki bulunurken, koruyucu-istekçi ve otoriter ebeveyn tutumu arasında orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur.

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kişinin içinde yaşadığı sosyal destek ağı onun gelişimi, topluma entegrasyonu ve karşılaştığı zorlukların aşılması açısından önemlidir. Bu dönemde yakın gruplar bireylerden, özellikle de aile üyelerinden daha önemli hale gelir. Aile çocuğu sosyal hayata hazırlayan bir sistem olarak kabul edildiğinde çocuğun aile içindeki bireyler ile olan ilişkisini, deneyimlerinin ve ailenin değerlerinin son derece önemli olduğu söylenebilir. Çocuğun ilk karşılaştığı sosyal bir sistem olan aile hayatın olağan akışı içinde birçok problemle ve stres yaratacak durumla karşı karşıya kalabilmektedir. Ebeveynler bu problemlerle ve stres yaratan durumlarla başa çıkarken çocuğun kendine özgüveni olan, uyumlu ve sağlıklı bireyler olarak yetişmesine olanak sağlayacak aile içi iklimi sağlamalı ve çocuk yetiştirme tutumlarına sahip olabilmelidir. Başka bir açıdan bakıldığında ise ebeveynlerin çocukları için önemli bir model oldukları düşünüldüğünde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının düşünme ve problem çözme ve karar verme stillerinin çocuğun kişiliğinin gelişmesinde önemli olduğu söylenebilir (Yıldız, 2014).

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken çocuklarına yönelik tutumları çocukların kişilik gelişimine ve sosyalleşme sürecini kavrayabilmek için önemlidir. Ebeveynlerin veya bakıcıların çocuklara yönelik tutumları her kültürde çocukların sosyalleşmesinde başlıca etken olarak görülür (Yenihayat, 2011). Çocukların olumlu bir kişilik geliştirmesinde ve toplumun mutlu bir parçası olmalarında anne babalarının tutumları önemli bir rol oynamaktadır. Anne ve babalarının çocuklarına gösterdiği olumsuz tutumlar çocuklarda bazen telafi edilmesi zor olan davranışlara yol açmaktadır. Çocukların geliştirdiği bu olumsuz kişilik özellikleri doğal olarak birer yetişkin olduklarında devam etmektedir. Bunun sonucunda ise kendisiyle barışık olmayan, olumsuz bir ruh haline sahip, içinde yaşadığı topluma uyum yapamayan, iş ve özel yaşamında başarısız bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmaması için en büyük sorumluluk anne ve babalara düşmektedir. Çünkü anne ve babalık sadece çocuğun beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak değildir. Anne ve

babalar çocuklarının duygusal yönden de desteklemeli; kendi deneyimlerini ve tecrübelerini kullanarak çocuklarına uygun bir rol model olmaya çalışmalıdırlar.

Anne ve babalar çocuklarının olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaları için öncelikle çocuklarının gelişim dönemlerine ait özellikleri bilmeli ve çocuklarıyla empati kurmalıdır. Çocuklarının üstünde katı bir otorite kurup cezalar verip yargılamaktansa çocuklarına yönelik demokratik bir tutum sergilemeli, yargılamak yerine sorunların kökenine inerek çocuklarıyla birlikte çözmeye çalışmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alşan, M. H. (2015). *Anne baba not defteri*. (Ç. Aktepe, Dü.) İstanbul: AZ Kitap.
- Altıntaş, S., & Öztapak, M. (2016). Ortaokul öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi Teori ve Uygulama*, 7(13), 109-128.
- Arslan, H. (2009). Dini tutumların oluşum, gelişim ve değişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 77-96.
- Eldeklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ana-baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 7-12.
- Güler, H. (2017). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile aile tutumunun ilişkisi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Karasar, S. (2015). *Bireylerin ebeveynlerinin göstermiş oldukları ebeveyn tutumları ile sahip oldukları düşünme stilleri arasındaki ilişki*. İstanbul: Haliç Üniversitesi.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Şimşek, A. ve Eroğlu, Ö. (2013). *Davranış bilimleri*. Konya: E book.
- Tanhan, F. ve Şimşek, E. (2011). Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen tutumları ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 44-53.
- Tekin, Z. B. (2016). *Ebeveyn tutum biçimlerinin 11-18 yaş aralığındaki ergenlerin depresyon, kaygı ve kendilik algıları üzerine etkileri*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Yenihayat, T. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 131-150.